

СВІТ 2020+: АНАЛІТИКА В НОВИХ ВИМІРАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Світ дуже швидко змінюється. ІV промислова революція стала основним трендом сучасного розвитку. Виникає потреба в нових напрямках політичної, економічної, соціальної аналітики. Сьогодні ефективність реформ в Україні залежить від адекватності політичних, економічних еліт глобалізаційним змінам. Це потребує нових пріоритетів аналітично-експертної діяльності. 1. Відображення трендів ІV промислової революції в пріоритетах розвитку країни. 2. Розуміння перспектив України в глобальній економіці та розподілі праці. 3. Адаптація пріоритетів розвитку ЄС та конкретних програм їх реалізації до українських практик. 4. Всебічний аналіз місця країни в системі міжнародних рейтингів та індексів. 5. Включення в політичних аналіз процесів «діджиталізації», віртуалізації економіки та суспільства. 6. Аналіз соціальних вимірів ІV промислової революції.

Ключові слова: ІV промислова революція, глобалізація 2020+, міжнародні рейтинги та індекси, «діджиталізація», віртуалізація політики, економіки, комунікації, освіти, культури, процес формування нової соціальної структури (креативного, сервісного, «непотрібного» класів), ВЕФ.

Сучасний світ дуже швидко змінюється. На ВЕФ 2016 р. в Давосі було акцентовано, що тренд ІV промислової революції перетворюється на основний чинник інноваційних змін в сучасному світі, визначає його глобалізаційні перспективи. На ВЕФ 2017 р. вже вивчався вплив ІV промислової революції на всі процеси сучасної глобалізації [15]. Сьогодні зростає потреба в аналітиці нових процесів при формуванні пріоритетів розвитку кожної держави. Вміння політичних сил, експертів, еліт бачити ІV промислову революцію через нові виклики, зміни і можливості визначає перспективність країн в сучасному світі.

Дуже важливим є і вміння політичних еліт консолідувати суспільство на реформи, які відповідають глобальним змінам.

IV промислова революція розширює розуміння успішності політики в сучасному контексті. А це в свою чергу розширює коло проблем, які потребують теоретичного аналізу та практичних рішень для розбудови успішних моделей розвитку таких країн, як Україна.

Саме тому автором пропонується аналіз проблем в вимірі 2020+. Мова йде про те, що в пріоритетах розвитку сьогодні обирається часовий вимір 2020, 2030...2050. При цьому мова йде в першу чергу про сучасний ландшафт інновацій. Це чітко відслідковується в пріоритетах розвитку країн G-7, G-20, ЄС запровадження суспільства знань та інновацій в форматі IV промислової революції, індустрії 4.0. Ізраїль щорічно продає тільки стартапів на 50 млрд. доларів.

Перспективи України в сучасному світі залежать від швидкості інноваційних змін та бачення реальної перспективи глобалізованому світі інновацій.

Зупинимось на тих напрямках сучасної аналітики, які впливають на успішність країни. Мова йде про аналітику швидких змін, які формують ефективні стратегії розвитку. На думку автора, в ландшафті сучасної політичної аналітики виникає потреба аналізу не тільки традиційних проблем, а і трендів розвитку XXI ст.. Зупинимось на деяких процесах, випадіння яких з політичного аналізу значно звужує можливості розвитку.

I. Адаптація національних пріоритетів розвитку до проблематики IV промислової революції. Фактично це основний тренд успішності в вимірі 2020+ та найбільш важливий компонент оцінки ефективності політичних сил, інститутів держави, 3-го сектору, громадянського суспільства, політичних еліт. Україні сьогодні потрібен об'єктивний аналіз національного розвитку у відповідності до реалій IV промислової революції (в європейській версії «Індустрія 4.0», в центрі якої створення кіберфізичних систем). Сьогодні формується та швидко змінюється філософія IV промислової революції:

- її сутність, пріоритети, вплив на глобалізаційні процеси, світову економіку, політику, соціальні перспективи кожної держави;
- практики реалізації трендів IV промислової революції та можливість трансферів і транзитів ефективного досвіду;
- ландшафт змін на державному, регіональному, глобальному рівнях та його відповідності глобальним змінам;
- новий тип проблем, які вона породжує (наприклад, рівень самореалізації населення в умовах штучного інтелекту та масової автоматизації – проблема «непотрібного класу»);
- новий світовий порядок змінює традиційний формат геополітики та геоekonomіки, які починають зміщуватись у цифровий вимір та віртуалізуються (достатньо розглянути вплив соціальних мереж на сучасну політику);
- головним критерієм успішності влади сьогодні є адекватність політичних рішень глобалізаційним змінам.

Актуальним стає розширення української політичної аналітики глобалізаційними вимірами IV промислової революції. А це як нові можливості розвитку, так і нові виклики. IV промислова революція вже реальний тренд світового розвитку. В січні 2017 р. на ВЕФ–2017 обговорювалось питання відповідального лідерства в умовах нових вимірів глобалізації. При цьому тренд IV промислової революції розглядався як практичний процес, який вже визначає глобальні пріоритети існування людства, породжує нові можливості і технології (але при цьому формує і нові глобальні виклики та ризики). На саміті 2017 р. серед ризиків глобалізації виділено ризики, які пов'язані із розвитком штучного інтелекту (один із ключових напрямків 4 промислової революції).

В цілому було проаналізовано 3 групи ризиків [12]:

- глобальні ризики 2017 р.;
- соціальні та політичні проблеми;
- нові технології.

Це дуже вагоме дослідження і виграє той, хто розглядає таку аналітику як напрямки змін національного розвитку. Наприклад, в розділі «Нові технології» виділяється 12 сучасних пріоритетних технологій, розробка та запровадження яких робить національну економіку сучасною. В той же час накладання «ландшафту ризиків» на модель власного розвитку дозволяє уникнути багатьох проблем.

II. Політичний аналіз реального місця України в сучасному вимірі та її перспектив в регіональному та глобальному економічному розвитку. Важливість цього показника полягає в тому, що він дозволяє бачити свою динаміку розвитку на фоні переваг розвитку інших. В дослідженні Всесвітнього економічного форуму «Рейтинг конкурентоспроможності 2017–2018 рр.» від 26 вересня 2017 року [11] подається не тільки статистичний, а і змістовний аналіз цієї проблеми. Цікаве порівняння традиційних лідерів з новими. Всього було проаналізовано 137 країн. До першої десятки в 2017/2018 рр. входять (в дужках цифрове відображення індексу конкурентоспроможності): 1. Швейцарія (5.9). 2. США (5.9). 3. Сінгапур (5.7). 4. Нідерланди (5.7). 5. Німеччина (5.7). 6. Гонконг, як спеціальний адміністративний регіон (5.5). 7. Швеція (5.5). 8. Велика Британія (5.5). 9. Японія (5.5). 10. Фінляндія (5.5).

При цьому Китай представлено також 15 позицією – Тайвань (5.3) та 33 позицією самого Китаю (4.7). Затягування українських реформ відобразилось і на рівні конкурентоспроможності країни, яку віднесено до країн з індексом 4.1 на 81 позицію. Продовжимо ряд – 82. Бутан. 83. Тринідад і Тобаго. 84. Гватемала. 85. Шри Ланка.

Порівняємо ці показники з глобальними показниками економічного розвитку. Дан Стейнбок в своїй статті від 20.09.2017 на сайті ВЕФ «The global economic balance of power is shifting» («Глобальний економічний баланс сил зміщується») робить припущення, що з 2020 по 2050 рр. економіка Китаю випередить на 50% економіку США і стане найбільшою економікою світу, а Індія вийде на 3 місце за показниками економічного розвитку. А Індонезія до

2050 року може посісти четверте місце серед світових економік. У відповідності до прогнозів значне зростання відбувається у Саудівській Аравії, Нігерії, Єгипті, Пакистані, Ірані, Філіппінах і В'єтнамі [7]. Сьогодні замало визначити пріоритетом економічного розвитку цифрову економіку, сьогодні головне її швидко розбудовувати.

III. Для української політичної аналітики дуже важливим, на нашу думку, є аналіз реальних процесів, що відбуваються в ЄС та стратегій реалізації пріоритетів розвитку. Бажання бути членом європейської спільноти потребує вміння розвиватись в вимірі європейських пріоритетів. Як приклад приведемо конкретизацію розвитку ЄС «Європа–2020» в цілях розвитку 2018 р. Президент Європейської комісії Жан-Клод Юнкер озвучив в Європарламенті 5 пріоритетів розвитку на 2018 рік [1].

1. Зміцнення європейської торгової програми (кожен додатковий експорт в розмірі 1 млрд. євро підтримує 14 000 додаткових робочих місць в Європі (звернемо увагу, на поєднання суми експорту з розвитком інфраструктури ринку праці).
2. Зміцнення європейської промисловості та посилення її конкурентоспроможності. Мета – стати лідером в «області інновацій, цифрового ринку і декарбонізації» і стати світовим лідером.
3. Лідерство Європи в боротьбі зі зміною клімату.
4. Поліпшення захисту європейців від кібератак. Жан-Клод Юнкер підкреслив, що «Тільки за минулий рік щодня відбувалося понад 4000 атак з метою вимагання, а 80% європейських компаній відчули на собі принаймні одного інциденту з кібербезпекою». Єврокомісія пропонує нові інструменти для боротьби з кібератаками, в тому числі створення Європейського агентства з кібербезпеки.
5. Міграція. Створено нову прикордонну і берегову охорону (1700 офіцерів нової європейської служби прикордонної і берегової охорони допомагають державам-членам в патрулюванні національних кордонів, в тому числі в Греції, Італії, Болгарії та Іспанії) [1].

На нашу думку експертне середовище приділяє більше уваги дебатам, ніж розробці таких стратегій.

IV. Дуже серйозним підґрунтям сучасної аналітики є багатовекторний аналіз місця України у визнаних світових рейтингах в порівнянні з іншими країнами. Сьогодні не тільки політика є концентрованою економікою, а і економіка перетворюється на концентровано політику. І економічне диво 2020, 2030... починається саме з інноваційних реформ, де інтегруються технології та розвиток людського капіталу. Бо саме такі порівняльні показники допомагають визнати ефективність та резерви власних реформ. Використаємо дані міжнародного проекту «Україна в глобальних рейтингах» [3]. Виберемо декілька показників. Місце України в двох визнаних інноваційних індексах. Це «The Global Innovation Index» («Глобальний індекс інновацій») та «Bloomberg innovation index» («Індекс інновацій Bloomberg»).

У відповідності до «The Global Innovation Index» 2017 р. Україна посідає 50 місце серед 127 держав, додав шість позицій. А у відповідності до «Bloomberg innovation index» за 2016 р. Україна посідає 42 місце серед 50 країн при втраті однієї позиції. Нагадаємо, що інновації є пріоритетом сучасного розвитку. І статус «рівної серед рівних» визначає інноваційна культура суспільства.

Зупинимось на індексах, які відображають економічний розвиток. «Index of Economy Freedom» («Індекс економічної свободи»). 2016 р. Україна посідає 166 місце серед 180 країн (втрата 4 позицій). Приємно, що ефективність реформ відображається в покращенні місця України в «Paying taxes ranking» («Рейтинг податкового навантаження»). За 2016 р. ми додали 23 позиції і перейшли на 84 місце серед 190 країн. Але, як ми бачимо, не відбувається пряма залежність цього показника з попередніми. І це вже привід для пошуку резервів оптимізації реформ. Динаміка показників інших країн вивчатись з точки зору трансферів та транзитів.

Дуже цікавим є і такий показник – місце України в «Index of Globalization» («Індекс глобалізації») за 2016 рік. Україна посіла 45 місце серед 207 держав, втративши 3 позиції.

На нашу думку, саме аналіз рейтингів дає додаткові можливості зрозуміти шляхи прискорення реформ в вимірі 2020–2050. Для розуміння ефективності і перспективності реформ і дій еліт є «Fragile States Index» («Індекс недієздатності держав»). В 2016 р. наша країна посіла 90 серед 178 держав (втрата 5 позицій).

Подібна аналітика дозволить більш швидко зрозуміти причини недостатності та непослідовності реформ і сприяти пошуку їх резервів їх прискорення. Всі, хто рухається з прискоренням, починають з того, що формують інноваційне суспільство знань, стимулюють розвиток галузей, що відображають тренди IV промислової революції.

Звичайно, можна розповідати про умовність будь-яких індексованих показників. Але при цьому сучасна політика не може їх ігнорувати. Це багаторівневі міжнародні дослідження. Якщо вийти за ці виокремлені показники і розглянути весь процес аналізу та його узагальнень по кожному рейтингу – буде зрозуміло, наскільки це комплексна аналітична робота. Саме тому автор вважає, що аналіз подібних досліджень є дуже важливим аналітичним ресурсом для сучасної політики. Дуже важливим є те, що в реформі середньої освіти серед пріоритетних задач «Нової української школи» виділено 3 пріоритетні: формування особистості, яка володіє критичним мисленням, формування патріота, спроможного до відповідальних рішень, і формування інноватора. Глобалізація нарощує конкуренцію. В цій конкуренції виграє той, хто ставить більш сучасні задачі в пошуку свого місця в світовому розподілі праці в світовій економіці. На нашу думку, сьогодні інноваційні перспективи можуть бути консолідувати суспільство. При цьому зростає потреба в новому поколінні експертів – тих хто спроможний переводити дебати в дорожні карти інноваційного розвитку.

V. Світ все більше входить в цифровий вимір. Це потребує серйозної аналітики процесів «діджиталізації» та віртуальної реальності. З 2015 року на ВЕФ анонсовано термін «цифрові ініціативи для трансформацій», який зафіксував зміни у співвідношенні традиційного розвитку та цифрового [8]. А в 2017 р. цей термін вже виступає як елемент дорожньої карти четвертої промислової революції [9]. Здійснюється багатовекторний аналіз розвитку штучного інтелекту та «діджиталізації» економіки та суспільства [13].

За прогнозами, вже в інтервалі 2020–2025 цифрова економіка буде складати приблизно 20–25% світової. І, звичайно, в ній буде закладено найбільш прибутковий сегмент економічного зростання. Керівник «Alibaba» Джек Мав виступі на Bloomberg Global Business Forum (Нью-Йорк, вересень 2017 р.) висловив думку про те, що зараз не виробництво буде визначати можливості створення нових робочих місць, а такі інноваційні галузі, як створення штучного інтелекту. Він висловив думку, що в майбутньому замість зроблено в певній країні буде вказано «зроблено в Інтернеті». В наступні 30 років як мінімум 60% малих бізнесів стануть глобальними [5].

В ЄС ідею «Digital Europe» («Цифрова Європа») було офіційно анонсовано ще в 2009 році. А наступного року вона вже стала напрямком розвитку ЄС в програмі «Європа–2020». Більш детально про запровадження «Цифрової Європи» інформацію відображено на сайті <http://www.digitaleurope.org/>. Для українських політичних еліт дуже важливим є вивчення механізмів реалізації подібних програм щодо українських перспектив. 29.09.2017 року відбувся Tallinn Digital Summit (Талліннський цифровий саміт), на якому було виділено дві групи питань для обговорення і прийняття рішення на Європейській раді 19–20.10.2017 в Брюсселі. ЄС планує прискорений розвиток «цифрової» Європи, в якому чітко виділяються такі пріоритети [6]:

1. Цифрові питання розвитку політичних інституцій, 8 напрямків, які спрямовані на запровадження цифрових технологій в діяльність урядів та

державного сектору, їх прозорості, та безпечності, доступності для кожного громадянина, зробити до 2025 року ЄС лідером в кібербезпеці.

2. Перспективи цифрової економіки економіки та суспільства, 11 позицій. Завершення єдиного цифрового ринку ЄС до 2018 року.

Нагадаємо, що розгортання провідних світових волокно-оптичних мереж та мереж 5G до 2025 року. При цьому чітко структуруються задачі – цифрові трансформації економіки, збереження європейських свобод в цифрову добу, забезпечення доступу до інноваційних продуктів, розробка штучного інтелекту при збереженні етичних норм, адаптація людей до цифрових технологій, стимулювання стартапів, надання молоді можливостей сформувати сучасну цифрову культуру та адаптувати її до ринку праці ЄС який відображає цифрові зміни в економіці.

Особливо слід підкреслити, що цифрові перспективи ЄС розглядають і можливі ризики та негативні наслідки цих процесів з метою їх упередження [6].

Важливість включення подібних проблем до політичної аналітики визначатиме не лише діапазон актуальних проблем, а й механізм їх практичної реалізації. Це дозволить адаптувати дорожні карти європейських реформ та реформ інших країн до українських реалій через оцінку рівня розуміння та вирішення таких проблем в українському суспільстві. Саме дорожніх карт з чітким визначенням ресурсів, термінів, пріоритетів. Українські реформатори та українські реформи сьогодні потребують активної розробки дорожніх карт їх реалізації, а не тільки анонсування.

VI. Вивчення соціальних аспектів IV промислової революції. Економічні трансформації призводять до того, що радикально змінюється ринок праці. Запровадження технологій штучного інтелекту призводить до відмирання багатьох сегментів ринку праці, ліквідації і скорочення робочих місць в традиційній економіці. Старіння професій породжує виклик перед традиційною університетською освітою, бо воно відбувається протягом періоду підготовки фахівця. І, звичайно, це стає причиною зміни соціальної

структури суспільства. Сьогодні трендом аналізу соціальних змін є розгляд сучасної стратифікації з позицій відмирання середнього класу і структурування суспільства на три основні групи населення з точки зору соціальної зайнятості та активності – креативного класу, сервісного класу і класу «непотрібних» [2; 4; 13]. Саме по класу непотрібних робляться прогнози, що ця частка населення навіть в розвинутих країнах може досягнути 30–40% населення. Саме тому прогнозується як соціальна вибуховість цієї групи, так і механізми її упередження – соціальна підтримка на рівні забезпеченого мінімуму та їх «завантаження комп'ютерними іграми» [2; 4].

Висновки. Фактором успішності українських реформ сьогодні може бути розширення кола проблем, які фокусуються на адаптації до трендів ІУ промислової революції, тенденцій розвитку світової економіки, механізмів реалізації програм ЄС, місця України в світових рейтингах та індексах в порівнянні з динамікою розвитку інших, процесів «діджиталізації» та віртуальної реальності, соціальних змін, до яких призводить масове запровадження штучного інтелекту.

Список літератури

1. Єврокомісія визначила п'ять пріоритетів ЄС на наступний рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/09/13/7070901/> – Назва з екрана.
2. У Києві відбулось публічне обговорення: «Креативний клас як основа стабільного суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://creativecountry.org/public-obgovor/#hcq=5Suvtyq> – Назва з екрана.
3. Україна в глобальних рейтингах рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/> – Назва з екрана.
4. Юваль Ной Харарі "Клас непотрібних": яким буде життя в світі без роботи (THE GUARDIAN). Перевод Алины Поляковой [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/05/12/624727/> – Назва з екрана.

5. Глава Alibaba Джек Мав — об экономике будущего: «Перестаньте надеяться на производство в создании рабочих мест» [Электронный ресурс]. – Режим доступа <https://ain.ua/2017/09/21/dzhek-ma-ob-ekonomike-budushhego> – Название с экрана.
6. Conclusions of the Prime Minister of Estonia Jüri Ratas after the Tallinn Digital Summit INSIGHTS 06/10/2017 12:29 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.eu2017.ee/news/insights/conclusions-after-tallinn-digital-summit> – Title from the screen.
7. Dan Steinbock. The global economic balance of power is shifting [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.weforum.org/agenda/2017/09/the-global-economic-balance-of-power-is-shifting?utm_content=buffer81d04&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer – Title from the screen.
8. Digital Transformation Initiative (DTI) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://reports.weforum.org/digital-transformation> [Electronic resource]. – Title from the screen.
9. Digital Transformation Initiative. Telecommunications Industry. January 2017. In collaboration with Accenture [Electronic resource]. – Mode of access: <http://reports.weforum.org/digital-transformation/wp-content/blogs.dir/94/mp/files/pages/files/dti-telecommunications-industry-white-paper.pdf> – Title from the screen.
10. EU 2017.EE Tallinn Digital Summit 29 September 2017 [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.eu2017.ee/sites/default/files/inline-files/TallinnDigitalSummit_Conclusions_0.pdf – Title from the screen
11. GCI Global Competitiveness Index [Electronic resource]. – Mode of access: http://reports.weforum.org/pdf/gci-2017-2018-scorecard/WEF_GCI_2017_2018_Scorecard_GCI.pdf – Title from the screen.
12. Global Risks Report 2017 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://reports.weforum.org/global-risks-2017/global-risks-landscape-2017/#landscape> – Title from the screen.

13. Shaping the Future of Digital Economy and Society [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.weforum.org/system-initiatives/shaping-the-future-of-digital-economy-and-society> – Title from the screen.

14. The meaning of life in a world without work

As technology renders jobs obsolete, what will keep us busy? Sapiens author Yuval Noah Harari examines ‘the useless class’ and a new quest for purpose [Electronic resource]. – Mode of access:

https://www.theguardian.com/technology/2017/may/08/virtual-reality-religion-robots-sapiens-book?CMP=share_btn_fb – Title from the screen.

15. World Economic Forum. Center for the Fourth Industrial Revolution

[Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.weforum.org/center-for-the-fourth-industrial-revolution> – Title from the screen.

M. Zhuk

THE WORLD 2020+: ANALYTICS IN NEW GLOBALIZATION MEASURES

The world is very rapidly changing. The IY-th industrial revolution has become the main trend of modern development. There is needs for new directions of the political, economic, social analysis. The effectiveness of reforms in Ukraine today depends on the adequacy of the political, economic elite’s problems of the globalization and it changes. This requires new priorities for the analytical and expert activities. 1. Showing the trends of the IY-th Industrial Revolution in the priorities of the country's development. 2. Understanding Ukraine's perspectives in the global economy and the labor market. 3. Adaptation of the priorities of EU development and special programs of their realization to Ukrainian practices. 4. A comprehensive analysis of the country's place in the system of international rankings. 5. Inclusion in the political analysis of the processes of the digital and virtual economy and society. 6. Analysis of social problem, dimensions of the IY-th Industrial Revolution.

The factor of the success of Ukrainian reforms today may be the expansion of a range of problems that focus on the same problems. The adaptation to the trends of the IY-th Industrial Revolution. To learn the trends of the world economy and the mechanisms of the realization of the EU programs. To understand the Ukraine's place in world rankings and indices in comparison with the dynamics of other development. To realize processes of "digitalization" and virtual reality, social change in Ukraine.

Keywords: IY-th industrial revolution, globalization, globalization's risks, world 2020+, modern economy, world development, digital development, unnecessary class, innovations, WEF, EU.

Матеріал надійшов 18.09.2017 р.